

Gyrithe Lemches tale ved Dansk Kvindesamfunds fest for den skandinaviske familieretskommission

Taler

Gyrithe Lemche
Kvindesagsforkæmper

Dato

8. december 1915

Sted

Langelinjes Pavillon, København

1 Samarbejde mellem Nordens kvinder

Tanken om at skabe et Samarbejde mellem Kvindesagens Venner i Nordens Lande er ligesaa gammel som Kvindesagen i Norden selv. Efter at den politiske Skandinavisme havde lidt sit store Nederlag i 1864 rettedes Tanken om at grundlægge en nærmere Enhed mellem Nordens Folk som bekendt mod mere praktiske Forhold: Møntenhed, fælles Vexellov, fælles Lov om Statsborgerret, Forfatterret m. m. Ogsaa indenfor Kvindebevægelsen, som i Slutningen af Tredserne begyndte at ytre sig i hvert af Nordens Lande, omend foreløbig kun litterært, opstod straks Ønsket om at gøre denne til et Led i de skandinaviske Enhedsbestræbelser.

Det første Forsøg gøres, dengang den svenske Friherreinde Adlersparre f. Leijonhufvud, med det litterære Navn *Esselde* i 1867 opfordrer Fredrik Bajer, den senere Medstifter af Dansk Kvindesamfund, til at hjælpe hende med at skaffe hendes »Tidskrift för Hemmet« indpas i den danske Læseverden. Hendes Tidsskrift skal nu være tilegnet Nordens, Kvinder og dets Formaal: »Folkenes og Samfundenes Forædling gennem Kvinden og Hjemmet«. - »Tidskrift för Hemmet«, som 1885 afløses i Sverige af Fredrika Bremerförbundets Blad »Dagny« og i Danmark af »Kvinden og Samfundet«, har ganske sikkert i begge Lande forberedt Jordbunden henholdsvis for »Fredrika-Bremer-Förbundet«s og »Dansk Kvindesamfund«s Dannelse; men et varigt Sambaand mellem Kvindesagens Venner i Nordens Lande formaar det ikke at skabe. - Forsøget paa at skabe et saadant kommer næste Gang ude fra den store Verden, da Fredrik Bajer faar Opfordring fra en dansk Mand, boende i Genf, til at danne en Afdeling for Norden af et internationalt Kvindesamfund, som er stiftet i Genf, og ønsker at danne Afdelinger rundt om i Europas Lande.

30 Den Afdeling Fredrik Bajer medvirker til at stifte kommer imidlertid kun til at omfatte Danmark, der synes ikke i Sverige og Norge dengang at være Interesse for en Sammenslutning. Knap et Aar efter løsriver den danske Afdeling af det internationale Kvindesamfund sig og genopstaar som et selvstændigt dansk Kvindesamfund. Danmark havde i de Aar et Forspring i Kvindebevægelsen for
35 Sverige og Norge. I 1876 stiftes den første Kvindesagsforening i Sverige: »Förening för gift Quinnas Eganderätt«, og først i 1884 faar Norge sin første Kvindeforening: »Norsk Kvindesaks-forening«.

Efter Anvisning af en af Foregangskvinderne her i Danmark, *Pauline Worm*,
40 tager Dansk Kvindesamfund straks Arbejdet op for at skaffe danske Kvinder økonomisk Uafhængighed, og for at sikre den gifte Kvinde økonomisk Selvstændighed.

Ved Fredrik Bajers Hjælp lykkes det D. K. d. 7. Maj 1880 at faa Loven om
45 Ægtefællers Forhold ændret saaledes, at Hustruen faar Raadighed over, hvad hun tjener ved eget Arbejde, naar det ikke sker ved Fællesboets Midler. Som et Udtryk for sin Anerkendelse af D. K.s Arbejde paa dette Omraade optager »Förening för gift Quinnas Eganderätt« D. K. som Æresmedlem. - Imidlertid gaar Kvindesagen sin Gang i hvert af Nordens Lande uden at der fra nogen af
50 Siderne gøres Skridt til noget egentligt Samarbejde, dog forekommer der i D. K.s Blad »Kvinden og Samfundet« hyppig Artikler af fremragende Kvindesagsforkæmpere i Norge, Sverige og Finland, f. Eks.: Esselde, Ellen Key, Camilla Collet, Magdalene Toresen, Ragna Nielsen, f. Ullmann, Alexandra Gripenberg o. fl.

55 Endelig i 1888 gøres der et virkelig praktisk Skridt til Samarbejde under den store Udstilling i København samme Aar.

»Kvindelig Fremskridtsforening«, stiftet i 1885, indbyder til et nordisk
60 Kvindesagsmøde. Da Programmet for dette Møde imidlertid kom til at omfatte ogsaa Sager, som laa udenfor et strængt kvindesagligt Omraade, saasom Fredsag og Arbejdersag, afslog D. K. at være Medindbyder, men benyttede Lejligheden til efter Fremskridtsforeningens store Kvindemøde at samle Repræsentanter for Norge, Sverige og Finland til et 2 Dages snævrere Møde, hvor man drøftede
65 Tanken om et organiseret vedvarende Samarbejde mellem Kvindesagens Venner i Nordens Lande. Man naaede saa vidt, at man vedtog at opfordre de forskellige Kvindeforeninger i hvert af Landene til at udnævne hver en korresponderende

70 Sekretær, som skulde træde i Forbindelse med de andre Foreningers Sekretærer og overveje Formen for de fremtidige Sammenkomster. Dette Forsøg bar dog ikke Frugter udover nogle Aarsberetninger i Kv. og Sf. fra de forskellige Kvindeforeninger og i Ny og Næ nogle Artikler. Af Aarsberetningerne ses det, at der har været arbejdet ret ensartet i alle Lande og omtrent efter samme Program: Kvinders økonomiske Uafhængighed, Hustruens selvstændigere
75 Stilling, kommunal og politisk Valgret o. s. v. - Ved Aarhundredeskiftet opdukker der i Kvinden og Samfundet den pompøse Rubrik: »Nordens Kvindeforbund«. De internationale Strømninger i Kvindebevægelsen, som er blevne vakte, først ved en Kongres i Washington 1888, derefter ved en lignende i Chikago 1893, vakte paany Tanken tillive om en skandinavisk
80 Kvindesammenslutning. En norsk Kvinde, *Elisa Kjelland*, fremsatte i Kvinden og Samfundet Ønsket om, at Kvinder fra Nordens Lande skulde træde i Korrespondance, for, som hun udtrykker sig, »at danne en Søsterkæde, som omslutter alle Nordens Lande«. Kvinder af højst forskellig Alder og Samfundsstilling melder sig straks til denne Korrespondance, som dog omfattes med ulige større
85 interesse i Norge, end i de andre Lande, navnlig Danmark, hvor kun meget faa meldte sig, og Rubriken »Nordens Kvindeforbund«, som havde lovet meget mere, end den formaaede at holde, forsvinder snart helt af Bladet.

Ligesom det var fra Norge Idéen til Korrespondancen udgik, saaledes var det
90 ogsaa Norge, som gjorde det næste indledende Skridt til Samarbejde ved at indbyde til et nordisk Kvindesagsmøde i Kristiania 1902. Mødet afholdtes paa en smuk og storstilet Maade i Kristiania Universitets Festsal, og Diskussionen bragte flere interessante Indlæg. Men der var desværre kun mødt meget faa Deltagere fra Danmark. Det synes stadig, som om Interessen paa det Tidspunkt var
95 meget mindre i Danmark end i de andre af Nordens Lande. Tanken om internationale Sammenslutninger, der gav sig praktisk Udtryk først i Dannelsen af det internationale Kvinderaad, og derefter i Dannelsen af den internationale Kvindevalgretsalliance, synes dengang ganske at have overskygget den meget nærmere liggende Tanke om en Sammenslutning af Kvindesagens Forkæmpere i
100 Nordens Riger.

Imidlertid skete der i Sommeren 1909 den for Kvindebevægelsens Skandinavisme saa betydningsfulde Begivenhed, at det paa en Konference i Stockholm mellem Delegerede fra Nordens tre Riger blev vedtaget at foreslaa
105 det Fælleslovgivningsarbejde, som paa flere Omraader med Held var forsøgt, overført paa Familieretten; hvilket altsaa førte til Nedsættelsen af den svenske,

norske og danske Kommission, som D. K. har den Glæde at have samlet her i Aften. Arbejdet paa Forbedring af den gifte Kvindes Retsstilling har i alle
110 Nordens Riger slynget sig som den røde Traad gennem Kvindesagen. Nedsættelsen af de tre Familieretskommissioner blev derfor den Lur, som atter kaldte paa den skandinaviske Kvinde-Sammenslutningstanke.

Den Omstændighed, at D. K. af den danske Kommission blev opfordret til at
115 nedsætte et Udvalg; bestaaende af Kvinder, for hvilket Kommissionen kunde forelægge Udkastene til sit Foreslag, lagde Tanken om at lade afholde et nyt nordisk Kvindesagsmøde lige paa D. K.'s Vej. Et improviseret nordisk Kvindemøde, som blev afholdt paa Skodsborg Badesanatorium i Juli 1912 kom til at berede Vejen for et større Møde, idet der at flere Kvinder blev fremsat
120 Ønske om at faa et saadant i Stand. Formanden for D. K.'s Fællesstyrelse, Astrid Stampe Feddersen, hvis skandinaviske Sympathier aldrig har slumret, fremhævede indenfor Styrelsen den Betydning, der vilde ligge i at Nordens Kvinder samledes til fælles Forhandling om den ensartede skandinaviske Familieret. Tanken vandt Tilslutning indenfor D. K., og de officielle
125 Indbydelser Kvindeorganisationer i Finland, Sverige, Norge og paa Island udgik i Februar 1914, og efter at de var modtagne, udgik Indbydelse til forskellige danske Kvindeforeninger om at lade sig repræsentere.

Mødet afholdtes d. 10. og 11. Juni 1914, og dets Program kom til at omfatte
130 foruden Familieretsspørgsmaalet ogsaa Børnelovgivning og Særforbud for Kvinder.

Diskussionen om Familieretten blev indledt af Formanden for den danske Kommission, Hr. Professor Viggo Bentson. Derefter havde en Taler for hvert af
135 de repræsenterede nordiske Lande Ordet.

Diskussionen resulterede i Vedtagelsen af en Resolution, hvori Mødet udtalte, at det paa de fleste Punkter kunde slutte sig til det af Familieretskommissionen i 1913 afgivne Udkast til Love om Ægteskabs Indgaaelse og Opløsning, samt, at
140 Mødet ansaa det for fornødent, at Kvinder bliver Medlemmer af de nordiske Familieretskommissioner ved de nu kommende Arbejder, hvor Kvindernes Interesser er særlig store og deres Indsigt i Arbejdet særlig paakrævet. Ligeledes udtalte Mødet sin Forvisning om, at gode og retfærdige nye Love paa dette og lignende Omraader burde søges gennemførte snarest mulig, og i væsentlig
145 ensartet Form i de tre Lande.

Ogsaa Spørgsmaalet om Børnelovgivning og Spørgsmaalet om Særforbud for Kvinder blev diskuteret paa dette Møde, og det sidste Spørgsmaal førte til
150 Vedtagelsen af en Resolution, hvori Kvinder af alle Samfundsklasser fra Danmark, Norge, Sverige og Finland udtalte sig imod Særlove for Kvinder i Industri og Haandværk - en effektiv Barselhvile undtagen.

Forinden de Delegerede til dette nordiske Kvindesagsmøde skiltes, var de
155 samlede til en Fællesfrokost paa Marienlyst Badehotel, hvor Tanken om et fortsat Samarbejde paa de paa Mødet diskuteret Spørgsmaal og andre kvindesaglige Spørgsmaal drøftedes. Man vedtog at henvende sig i hvert Land til Kvindeforeninger og foreslaa et saadant Samarbejde optaget. En indbydelse til et næste større Kvindesagsmøde i Helsingfors 1918 og et snævrere i Stockholm
160 1916 forelaa allerede.

Ikke to Maaneder efter dette forhaabningsfulde Møde var Europa omspændt af Krigens Baal, og det Samarbejde, som var paabegyndt, syntes en Tid lammet, ja næsten opgivet. Kun én Tanke optog det første Aar alles Sind. Men
165 efterhaanden som Krigen trak i Langdrag, og Ængstelsen for at se Nordens Lande indblandede minskedes, vaagnede atter Trangen til at fæstne det Baand, som knyttedes i Mødedagene 1914. Familieretskommissionens Arbejde, som gik sin støtte Gang, virkede ogsaa nu som et Sambaand, især efter at det nordiske Mødes Ønske om Kvinder i Kommissionen var blevet efterkommet.

170 Det er os derfor en stor Glæde her i Aften at være samlede med Kommissionens Medlemmer, og uden at være uhøflig mod de mandlige Medlemmer tør jeg vel nok sige, at det navnlig er os en Glæde at være sammen med de tre kvindelige Medlemmer, af hvilke vi som Kvinder føler os repræsenterede. Vi anerkender
175 tilfulde, at det ikke er en let Post, de er stillet paa: at vide Tusinder af Kvinders Øjne rettede paa sig i Tillid og Forventning, og samtidig at vide med sig selv, at det er Samfundets Velfærd og ikke blot ens eget Køns Velfærd, man af Regeringen er kaaret til at varetage, det lægger et tungt Ansvar paa vedkommendes Skuldre. Vi trænger derfor til at udtale overfor disse tre
180 Kvinder, at vi forstaar Answarets Byrde, og at vi føler os af hele vort Hjerte taknemmelige for, at de har villet paatage sig dette Hverv. - Denne Sammenkomst her i Aften er jo bleven et slags Efterspil til det nordiske Møde 1914, men vi har jo Lov til hver for sig at haabe paa, at den ogsaa maa blive et Forspil til et nyt nordisk Møde; den Sag, som nu behandles i Kommissionen og snart skal

frem paa Rigsdagen, er jo i egentlig Forstand Kvindernes Hjertesag. Om Kvinderne virkelig fremtidig skal kunne hævde sig Side om Side med Mændene vil væsentlig afhænge af, hvorledes deres Stilling i den nye Familieret bliver. Den Fæstning, som Camilla Collet betegnede med Ludvig d. 14.'s Valgsprog:

190 »L'Etat c'est moi« lykkedes det os at erobre - om det ene Hjørne i den nordiske Trekant end mangler, tør vi dog allerede betragte dets Indtagelse som paa Forhaand sikret, - men den fæstning, som hedder »ma femme c'est moi«, den vil sikkert volde os adskillig Besvær endnu. Nordens Kvinder bør derfor alliere sig om at bringe den til Fald, i Erkendelse af Sandheden i de Ord, Fru Stampe
195 Feddersen udtalte ved Aabningen af det nordiske Kvindesagsmøde 1914: »Det er de nordiske Folks verdenshistoriske Kald at gaa i Spidsen for Kvindernes Frigørelse, og vi bør derfor arbejde i Fællesskab paa vort store Maal«.

Vi tør jo ikke i dette Øjeblik tale med den Tryghed om Fremtiden, som vi gjorde
200 hin lyse Sommerdag paa Marienlyst Badehotel. Mange Haab og glade Udsigter er siden den Dag blevne formørkede. Men ligesaa overbevist som jeg føler mig om, at Kvindebevægelsen vil gaa ud af denne Verdenskrise mere sejrbevidst og fortrøstningsfuld til sin gode Ret end nogensinde, ligesaa overbevist føler jeg mig om, at Tanken om et varigt Samarbejde mellem Nordens Kvinder vil efter
205 denne Krig blive omfattet med endnu større Varme end før og føre til ensartede Reformer i alle Lande til Højnelse af Kvindens Stilling og til Familielivets Værn. Thi aldrig vil de Ord vor store Statsmand A. P. Bernstorff udtalte i 1794 finde en dybere Sangbund hos alle Nordens Folk end til den Tid: »Alt, hvad der nærmer Nordens Riger til hverandre er naturligt, alt hvad der fjerner dem er
210 unaturligt og kunstigt.«

Kilde

"Kvinden og samfundet" nr. 3, 1916, s. 37-39, Kvinfos kvindearkiv.

215 Kildetype

Dokumentation på online medie

Tags

Festtale, Kvindebevægelsen

Relateret

220 Astrid Rickmanns tale ved Dansk Kvindesamfunds fest for den skandinaviske familieretskommission 8. december 1915

Laura Kielers tale ved kvindekongressen i Chicago 1893

225 **URI**
<https://www.dansketaler.dk/tale/gyrithe-lemches-tale-ved-dansk-kvindesamfunds-fest-for-den-skandinaviske-familieretskommission>

230

235

240

245

250

255

260